

WOENSDAG 23 JUNI 2021,

14:15-15:15

Spreektekst Theodor Kockelkoren, Staatstoezicht op de Mijnen

Technische briefing Tweede Kamer

Hartelijk dank, voorzitter, voor deze gelegenheid.

De aanleiding stemt niet vreugdevol. Het onderwerp, de veiligheidssituatie in Groningen en wat daarover wel en niet gezegd kan worden, is belangrijk. De kennisuitwisseling hierover is naar mijn idee waardevol. Ik wil in mijn inleiding graag drie punten naar voren brengen.

1. De situatie in Groningen is een crisis

Er staan in Groningen geen huizen onder water omdat de dijken het begeven hebben. Er ligt ook niet een stadsdeel in puin omdat er een ontploffing is geweest. Wel zijn er al decennia lang aardbevingen in Groningen. Deze aardbevingen zijn niet ‘natuurlijk’, maar worden veroorzaakt door de gaswinning. Een deel van deze bevingen heeft over de jaren heen schade veroorzaakt aan gebouwen. Er bestaat bovendien een kans dat zich bevingen voordoen waarbij sommige gebouwen (deels) instorten.

De voortdurende schade en onzekerheid over de bevingen heeft impact op mensen. Ze voelen zich onzeker over hun veiligheid, vooral diegene die al meermalen schade aan de woning heeft moeten constateren.

De overheid heeft het schadeherstel en het versterken van gebouwen met een te hoge kans op (deels) instorten overgenomen van de NAM. Dit omdat de NAM niet goed in staat bleek deze activiteiten tijdig en adequaat uit te voeren. Inmiddels blijkt dat de overheid eveneens moeite heeft te leveren. De versterking loopt fors achter. Het schadeherstel is met de komst van het IMG verbeterd, maar blijft weerbarstig.

Omdat de overheid niet goed in staat is te leveren, verblijven burgers in onzekerheid en ze wachten. Dit komt bovenop de onzekerheid omtrent de aardbevingen. En ofschoon als gevolg van de afgebouwde gaswinning de dreiging afneemt blijven aardbevingen zich voordoen – zij het met een lagere frequentie.

De onzekerheid houdt echter aan. Elke beving betekent een nieuw rondje om het huis om te kijken of er schade bij gekomen is. Of herinnert aan schade die nog wacht op afhandeling. En bewoners die wachten op versterking realiseren zich bij elke beving opnieuw dat de overheid ze laat wonen in een potentieel onveilig huis. Een deel van de mensen ondervindt als gevolg van de lange duur van deze situatie stress hetgeen doorwerkt naar de gezondheid. Naarmate mensen langer moeten wachten op de overheid en in onzekerheid verkeren, kan de stress en de gezondheidsschade verder oplopen.

De onderzoeken van Gronings Perspectief laten zien dat de gezondheidseffecten fors zijn. Met name bij mensen met meervoudige schade. Deze mensen ervaren niet alleen een verminderde gezondheid en welzijn, ze hebben een grotere kans op burnout en geven aan sociaal en fysiek beperkt te zijn. Het onderzoek laat ook zien dat de gezondheidsrisico's substantieel zijn. De onderzoekers concluderen dat op de langere termijn er 5 of meer mensen per jaar kunnen overlijden als gevolg van de problematiek. De onderzoekers geven daarbij aan dat dit een zeer voorzichtige schatting is.

Een gescheurde woning kan gefotografeerd worden, gezondheidsschade niet. De gezondheidsschade, zowel fysiek als geestelijk, is een drama voor de betrokkene en hun families. Dit speelt zich grotendeels achter de voordeur af. Het is deze schade, samen met de schade aan gebouwen, de economische schade van waardedaling en het deels geknakte vertrouwen in de overheid, die maakt dat de situatie in Groningen als ontwrichtend moet worden gekenschetst. Een crisis kortom.

2. Uitspraken NAM te betreuren

In dit licht zijn de uitspraken van de NAM in het NRC van afgelopen 7 mei te betreuren. Ze zijn deels feitelijk onjuist en helpen niet. Bij twee uitspraken wil ik kort stil staan:

“even veilig als in Zeeland” – de NAM suggereert dat mensen in Groningen al even veilig zijn als elders in Nederland. Dit is een verkeerde voorstelling van zaken. Pas als de gebouwen die dat nodig hebben versterkt zijn kan gesteld worden dat aan de gestelde Nederlandse veiligheidsnorm voor risico's als gevolg van natuurrampen voldaan wordt.

“er moeten nog maar 50 woningen versterkt worden” – deze uitspraak staat in tegenspraak met de uitspraak dat de regio al veilig zou zijn. Los daarvan klopt ook deze uitspraak niet. Het is onduidelijk hoeveel huizen precies versterkt moeten worden. We weten dit pas als alle huizen na een inspectie beoordeeld zijn met een methode die is vastgesteld door de overheid. De inschatting is dat dit er ettelijke duizenden zullen zijn in plaats van de 50, zoals de NAM stelt.

De uitspraken helpen ook niet omdat er beelden ontstaan die niet juist zijn. Ze doen daarmee ook geen recht aan de Groningers. Het is terecht dat de NAM haar uitspraken in tweede instantie dan ook terugnam en zich verontschuldigde. Een paar beelden vragen om een weerwoord:

“Veiligheid = de kans op overlijden” De NAM lijkt veiligheid gelijk te stellen aan de kans dat iemand als gevolg van een aardbeving komt te overlijden. Echter, veiligheid omvat meer. Schade aan gebouwen, stress en gezondheidsschade zijn allemaal onderdeel van veiligheid – zo blijkt ook uit rechterlijke uitspraken. NAM heeft met de gaswinning en in eerste instantie ook met haar eigen onvermogen om schadeherstel en versterking adequaat te realiseren bijgedragen aan de onzekerheid en het wachten. We mogen juist van de NAM verwachten dat zij veiligheid volledig beziet – en niet verengt.

“Nu de gaskraan bijna dicht is gedraaid is de dreiging weg en de versterking niet meer nodig” – dit beeld klopt niet. Ook als de gaswinning is gestopt blijft er een dreiging bestaan. Deze dreiging neemt over de tijd weliswaar af, maar hoe snel dit gaat gebeuren is nog met veel onzekerheid omgeven. Gedurende decennia zijn de ondergrondse breuken door de gaswinning op spanning gebracht. Het stoppen van de gaswinning haalt de bestaande spanning niet weg. Bovendien zal er nog jaren sprake zijn van grote drukverschillen binnen het gasveld die langzaam verdwijnen. Dit proces voegt deels nieuwe spanning toe in delen van het gebied. Om deze reden blijven de aardbevingen nog voor langere tijd doorgaan, zij het met een gestaag afnemende frequentie. De dreiging is daarom niet weg als de gaswinning is gestopt. De suggestie dat de versterkingsoperatie daarom kan stoppen is een verkeerde.

3. Wat moet er dan gebeuren?

Inmiddels zijn meer dan tienduizend adressen opgenomen en beoordeeld. Dit zijn voor een groot deel de meest risicovolle gebouwen in het gebied. Het overgrote deel van deze gebouwen voldoet niet aan de veiligheidsnorm. Daarnaast moeten nog bijna vijftienduizend adressen opgenomen en

beoordeeld worden. De verwachting is dat een beduidend kleiner deel van deze adressen nog versterkt moet worden, gegeven de afgebouwde gaswinning en de afnemende dreiging.

Tegelijkertijd zijn veel beoordelingen van gebouwen al weer ettelijke jaren terug gedaan, terwijl deze gebouwen nog niet versterkt zijn. Veel van de getroffen Groningers wachten dan ook al jaren – met stress en gezondheidsschade tot gevolg. Deze huizen moeten dan ook zo snel mogelijk versterkt worden. Een deel van de mensen zal willen dat de overheid deze toezegging ook gestand doet. Anderen willen aanspraak maken op het recht om de woning opnieuw te laten beoordelen – op basis van de laatste inzichten met betrekking tot de afgenomen dreiging. Beide keuzes zijn te rechtvaardigen. Het is een persoonlijke keuze en die is aan de bewoners, niet aan de overheid en niet aan deskundigen.

Samen met de afbouw van de gaswinning, het tijdig en adequaat afhandelen van schade is het tijdig realiseren van de versterkingsopgave een noodzakelijke voorwaarde voor veiligheid, zowel de persoonlijke veiligheid als de gezondheid en welbevinden van mensen. Het is aan de overheid om dit met grote urgentie te realiseren.